

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

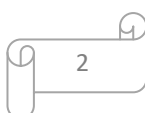

ISBN 978-617-7886-62-3
DOI: 10.61718/mon202512

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Монографія

Харків • СГ НТМ «Новий курс» • 2025

УДК 001:1
С70

Соціально-гуманітарні дослідження: теоретичні основи та прикладні аспекти: моногр. –
Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. – 227 с.

ISBN 978-617-7886-62-3
DOI: 10.61718/mon202512

Рецензенти

Штулер Ірина Юрївна, доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»

Погоріла Світлана Григорівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славистичної філології, педагогіки і методики викладання
Білоцерківського національного аграрного університету

Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій
Донбаської державної машинобудівної академії

Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Рекомендовано до друку Вченою радою наукової установи Соціально-гуманітарна
науково-творча майстерня «Новий курс» (протокол № 12мн-2025 від 28.12.2025)

Видавець СГ НТМ «Новий курс» – діяльність у науковій, видавничій, освітній, творчій,
Інформаційній сфері з 1989 року. Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 8013 від 22.11.2023. Зареєстровано у Global Register of Publishers.
Зареєстровано у Crossref із власним префіксом 10.61718

Монографія присвячена актуальним питанням розвитку сучасного суспільства. Монографія буде корисною
науковцям, викладачам, здобувачам освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями розвитку
сучасної науки та практики. Монографія оприлюднюється за результатами проведення науково-практичної
конференції «Трансформація світу: минуле, сьогодення, майбутнє». За результатами проведення конференції та
оприлюднення рукописів автори отримують електронні сертифікати. Сертифікати оприлюднюються на сайті
видавця (згідно Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників,
затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800).

© СГ НТМ «Новий курс», 2025
© Автори, 2025

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License.

Зміст

	Стор.
Передмова	... 7
Розділ перший	
Освітні, культурно-мистецькі, спортивно-оздоровчі та соціальні аспекти	... 8
1.1. <i>Михалюк Ілона Михайлівна, Михалюк Алла Михайлівна</i> Практичні рекомендації щодо оптимізації мотивації здобувачів вищої освіти у контексті змішаного освітнього процесу	... 8
1.2. <i>Мороз Данило-Остан, Кацуба Оксана Мирославівна</i> Особливості формування архітектури реабілітаційних центрів з використанням анімалотерапії	... 12
1.3. <i>Соломашенко Наталія Василівна, Федорів Ярослава Романівна</i> Етичні виклики роботи зі студентами з травматичним досвідом: гуманітарний вимір	... 17
1.4. <i>Піроженко Ірина Дмитрівна, Сем'яків Ірина Вадимівна, Федорів Марія Любомирівна</i> Етичні виміри освітнього процесу в умовах травматичного досвіду: концепція двосторонньої психологічної безпеки студента та викладача	... 23
1.5. <i>Довбенко Тетяна Володимирівна</i> Сучасні підходи до змішаного та інтерактивного навчання	... 28
1.6. <i>Смук Оксана Тарасівна, Козубовський Максим Ростиславович</i> Особливості соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми групи ризику в дитячих заміських таборах США	... 35
Розділ другий	
Історико-філософська, філологічна та літературознавча специфіка	... 45
2.1. <i>Perminova Vladtslava Anatoliivna, Shenderuk Olena Borysivna, Lytvyn Svitlana Volodymyrivna, Sikaliuk Angela Ivanivna</i> Genre competence in Master's academic writing: genealogy, deconstruction, and theoretical reconstruction of the epistemic genre	... 45
2.2. <i>Сафонова Наталія Анатоліївна</i> Соціолінгвістика художнього тексту: теоретичні основи та сучасні підходи	... 52
Розділ третій	
Культурологія	... 61
3.1. <i>Плецан Христина Василівна</i> Розвиток культурного розмаїття креативних індустрій до, під час і у післявоєнній відбудові України	... 61
Розділ четвертий	
Особливості розвитку бізнесу, адміністрування, юриспруденції та соціальних наук	... 91
4.1. <i>Гавриленко Наталія Вікторівна</i> Війна, податки, бізнес, підприємництво. Альтернативні рішення: як збалансувати бюджет розумно	... 91
4.2. <i>Леськів Тарас Сергійович</i> Роль онлайн-сервісів у модернізації системи надання публічних послуг в Україні	... 109
4.3. <i>Білик Олена Іванівна</i> Система інтелектуального управління ризиками та безпекою публічної служби	... 114
4.4. <i>Ціватий Вячеслав Григорович</i> Дипломатія та міжнародні відносини в умовах соціально-гуманітарних трансформацій: особливості національної ідентичності й парадигми розвитку сучасного соціуму (історико-ретроспективний, кроскультуральний, протокольно-етикетний і зовнішньополітичний дискурси)	... 118

Розділ четвертий

Особливості розвитку бізнесу, адміністрування, юриспруденції та соціальних наук

УДК 336.225.3:658(477)

Гавриленко Наталія Вікторівна

Кандидат економічних наук, доцент

ORCID: 0000-0002-2043-3917

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

4.1. Війна, податки, бізнес, підприємництво.

Альтернативні рішення: як збалансувати бюджет розумно

Повномасштабне вторгнення з лютого 2022 року кардинально змінило бізнес-середовище в Україні. Введення воєнного стану і відповідних законодавчих заходів призвело до нових обмежень та стимулів, створивши унікальні умови для компаній. Підприємствам доводиться орієнтуватися в умовах валютного контролю, підвищення податків і податкових канікул, мобілізації робочої сили та вимог безпеки, тоді як уряд намагається підтримати економічну активність. Зосередившись на питаннях оподаткування, окреслимо ключові зміни та висвітлимо інші важливі аспекти, такі як валютне регулювання, спеціальні режими та трудові питання, з якими стикається бізнес під час війни.

Слід зазначити, що воєнний стан в Україні діє з 24 лютого 2022 року запроваджений як особливий правовий режим і продовжується щоквартально. Цей воєнний режим має значні наслідки для бізнесу, які узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1

Воєнний стан і його вплив на бізнес в Україні

Напрямок впливу	Наслідки
Валютні обмеження	Національний банк України (НБУ) запровадив суворий валютний контроль. Репатріація прибутків обмежена: наприклад, іноземні інвестори не можуть перераховувати дивіденди, отримані до 2024 року, або переказувати нерозподілений прибуток за попередні роки. Можуть бути виплачені лише дивіденди, нараховані у 2024 році і пізніше, і навіть тоді вони обмежені сумою в 1 млн євро на місяць. Так само заморожено погашення позик акціонерів, виданих до війни (хоча виплати відсотків за ними дозволені в певних межах). На відміну від цього, позики акціонерів, видані після 20 червня 2023 року, можуть бути погашені за певних умов. Такий підхід, який можна узагальнити фразою «нове фінансування – нові умови», має на меті запобігти відтоку капіталу, водночас заохочуючи нові інвестиції. Крім того, наразі заборонено взаємозаліки між місцевими компаніями та іноземними контрагентами, аби забезпечити надходження коштів безпосередньо в Україну
Терміни торговельних розрахунків	Згідно із чинним правилом, якого суворо дотримуються в умовах воєнного стану, є вимога про 183 дні - виручка від експорту має надійти до українського банку протягом 183 днів, а будь-який передплатений імпорту має бути доставлений протягом 183 днів. Порушення цих строків тягне за собою великі штрафні санкції (0,3% від суми за кожен день прострочення), що змушує бізнес дотримуватися графіків платежів, незважаючи на перебої в роботі під час воєнного стану
Праця і мобілізація	В умовах воєнного стану Україна запровадила загальну мобілізацію, призиваючи на військову службу більшість працездатних чоловіків у віці від 25 до 60 років (і деяких жінок-медиків). Це призвело до дефіциту робочої сили в багатьох компаніях, хоча існують законні відстрочки у певних випадках (наприклад, для батьків трьох і більше дітей, студентів, осіб, які мають проблеми зі здоров'ям). Роботодавці не зобов'язані виплачувати заробітну плату мобілізованим працівникам, але вони повинні зберігати за ними робочі місця на період проходження служби. Компанії, що надають критичні послуги, можуть подати заявку на бронювання працівників, аби зберегти ключовий персонал.
Вимоги до охорони здоров'я та безпеки (HSE)	Підприємства також повинні дотримуватися сирен повітряної тривоги та інших вимог безпеки воєнного часу. Роботодавці зобов'язані призупинити роботу під час оголошення повітряних тривог і забезпечувати доступ працівників до найближчих бомбосховищ. Це стало основною вимогою дотримання законодавства; наприклад, під час сирен повітряної тривоги співробітники повинні прямувати безпосередньо до визначеного укриття задля безпеки.
Заходи державної підтримки	Незважаючи на виклики, уряд доклав зусиль для пом'якшення їхнього впливу. Було запроваджено важливі заходи для стимулювання бізнес-активності навіть під час війни. Фактично, коли почалася війна, влада не лише запровадила суворі обмеження, а й надала значні податкові пільги, аби допомогти бізнесу втриматися на плаву.

Податкова політика була одним з головних інструментів підтримки економіки у воєнний час, що призвело до кількох важливих змін. У той час як деякі податки були збільшені для збору коштів на оборону, інші були зменшені або скасовані для заохочення бізнес-активності. Нижче, в таблиці 2 наведено ключові зміни в оподаткуванні та чинні правила.

Таблиця 2

Зміни в оподаткуванні під час війни	
Податок	Суть змін
Податок на доходи фізичних осіб і військовий збір	Стандартна ставка ПДФО в Україні залишається на рівні 18%, але військовий збір для фізичних осіб було збільшено з 1,5% до 5%. Як наслідок, працівники тепер сплачують ефективну ставку податку на заробітну плату в розмірі 23% (18% ПДФО + 5% військового збору). Підвищення військового збору є тимчасовим заходом, спрямованим на збільшення фінансування оборони. Слід зазначити, що дивіденди, які українські компанії виплачують фізичним особам, оподатковуються за зниженою ставкою 5% ПДФО (замість 18%) плюс 5% військового збору - загалом 10%. Цей довоєнний заохочувальний захід досі застосовується до внутрішніх інвестицій. Дивіденди з іноземних джерел (або українських інвестиційних фондів) оподатковуються за ставкою 9% ПДФО + 5% військового збору (разом 14%). Наразі в Україні не існує податків на виведений капітал або податків на чисті активи. Самозайняті підприємці на спрощеній системі оподаткування можуть сплачувати єдиний податок на дохід у розмірі 5% та військовий збір у розмірі 1% замість стандартних ставок.
Податок на прибуток підприємств і спрощені режими	Базова ставка податку на прибуток підприємств (ППП) залишається незмінною і становить 18% від прибутку. Однак банки оподатковуються за вищою ставкою - 50%, а деякі постачальники фінансових послуг платять 25%. Відповідно до прийнятого давно спрощеного податкового режиму для малого бізнесу, компанії можуть сплачувати або 3% від доходу (якщо вони також зареєстровані як платники ПДВ) або 5% (якщо вони не зареєстровані як платники ПДВ) замість стандартного податку на прибуток. Як захід допомоги в умовах війни в 2022–2023 роках уряд запровадив спеціальний податок на оборот у розмірі 2 % для підприємств, що відповідають певним критеріям. Ця наднизька ставка була тимчасовою і мала на меті полегшити податковий тягар у найскладніший період. Нині вона скасована. Іншим коригуванням на воєнний час було запровадження 1% «військового податку з обороту для певних видів бізнесу на спрощеній системі, що є додатковим внеском у воєнні потреби.
Податок на додану вартість (ПДВ)	Стандартна ставка ПДВ залишається на рівні 20% на більшість товарів і послуг. Для забезпечення критично важливих потреб Україна звільнила від застосування сплати 20% ПДВ на певні імпортовані товари, зокрема, обладнання, яке вважається необхідним для енергетичного та оборонного секторів. Товари та обладнання, призначені для Збройних сил, також можуть імпортуватися без ПДВ. Звільнення від сплати ПДВ допомагає знизити вартість імпорту генераторів, військового спорядження та інших товарів першої необхідності під час війни. Однак такі пільги можуть змінюватися. Наприклад, очікується, що звільнення від сплати ПДВ на імпорт сонячних панелей буде скасовано найближчим часом, оскільки уряд переглядає пріоритети. На території країни деякі спеціальні ставки ПДВ у розмірі 14%, 7% або 0% застосовуються до певних категорій товарів: 14% для певних агропромислових продуктів; 7% для медичних товарів; 0% для експорту. Слід зазначити, що експорт ІТ-послуг, консалтингових і деяких інших послуг звільнено від оподаткування ПДВ, і ця політика продовжує підтримувати потужний ІТ-сектор України навіть у воєнний час.
Правила про контрольовані іноземні компанії	Важливою подією воєнного часу стало те, що Україна вперше запровадила звітність про контрольовані іноземні компанії. Українські податкові резиденти, - як фізичні, так і юридичні особи, - які володіють іноземними компаніями, тепер зобов'язані розкривати інформацію про майно. Якщо річний дохід КІК перевищує 2 мільйони євро, український власник може бути зобов'язаний сплатити податок із цього доходу в Україні. Цей захід, запроваджений незважаючи на тривалий конфлікт, спрямований на запобігання уникненню оподаткування в офшорах і розширення бази оподаткування в Україні.
Інші податки	Більшість інших податкових зобов'язань залишаються в основному такими ж, як і в довоєнному законодавстві. Внески роботодавців з ЄСВ становлять 22% від валової заробітної плати (з обмеженням базової суми внеску), як і раніше. Митні збори на імпортовані товари залишаються чинними (зазвичай становлять 5-10% на багато товарів, хоча гуманітарна допомога може бути звільнена від них). Акцизний податок, як і раніше, застосовується до пального, алкоголю, тютюну та транспортних засобів (розраховується на основі митної вартості плюс мито на імпорт). Місцеві органи влади стягують з власників нерухомості податок на нерухомість у розмірі до 1,5 % мінімальної заробітної плати за квадратний метр (приблизно \$3/м²) (це стосується власників: 1) квартир площею понад 60 м²; 2) будинків понад 120 м²; 3) інших видів

	житлової нерухомості, зокрема їхні частки, площею понад 180 м²). Місцевий транспортний податок поширюється на легкові автомобілі вартістю понад 71 000 доларів США і з терміном експлуатації менше п'яти років. Земельний податок, як і раніше, нараховується на основі кадастрової вартості та місця розташування. Жоден із цих податків не зазнав значних змін через війну, але вони залишаються важливими для бізнесу, що працює в Україні.
--	--

Під час війни український бізнес демонструє адаптивність, але стикається з високим рівнем закриттів, особливо серед ФОПів. Географічна нерівномірність активності пов'язана з безпековими ризиками. Держава запроваджує податкові зміни і програми підтримки, але прифронтові регіони залишаються вразливими.

Український бізнес продовжує функціонувати в середовищі, де економічні рішення щодня залежать від безпекових ризиків і невизначеності. Підприємці змушені пристосовуватися до перебоїв з логістикою, ризику втрати інфраструктури і нестачі ресурсів, але водночас саме вони підтримують економіку, створюючи робочі місця, забезпечуючи податкові надходження та формуючи основу для відновлення країни. У цих умовах держава намагається підтримати підприємців, запроваджуючи податкові послаблення, спрощуючи процедури реєстрації та розширюючи програми для малого бізнесу.

Водночас бізнес-середовище демонструє різновекторну динаміку: частина підприємців використовує нові можливості для запуску проєктів, тоді як інші припиняють діяльність через фінансові чи операційні обмеження. Така асиметрія зумовлює значні коливання в статистиці відкриттів і закриттів підприємств в умовах повномасштабної війни.

Тенденції ділової активності відображають поступові зміни у співвідношенні між відкриттям і закриттям суб'єктів господарювання. У 2022–2024 роках спостерігалось стале переважання відкриттів над закриттями, що можна розглядати як прояв адаптивності підприємців до кризових умов. Проте в першому півріччі 2025 року зафіксовано зворотну тенденцію: кількість припинених ФОПів перевищила кількість нових реєстрацій, утворивши негативне сальдо. У першій половині 2025 року кількість закриттів вже перевищила річний показник 2022 року. На діаграмах (рис. 1-2) відображено динаміку відкриття і закриття суб'єктів бізнесу за типами.

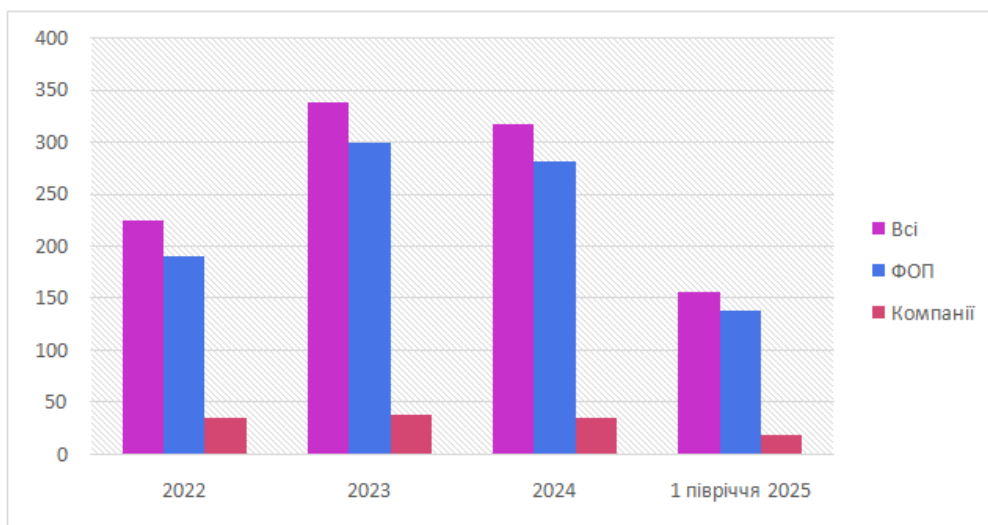

Рис. 1. Відкриття суб'єктів господарювання за типами, тис.
 Джерело: Складено автором на основі даних YouControlMarket

У період з 2022 року по перше півріччя 2025 року спостерігається значна активність у сфері реєстрації діяльності суб'єктів господарювання. Найвищий рівень змін зафіксовано у 2023 році - 337 580 випадків, що на 50% більше, ніж у 2022 році (224 524). У 2024 році показник дещо знизився до 317 566, а за перше півріччя 2025 року становить 155 808.

У 2022 році було відкрито 190 658 ФОП. У 2023 році цей показник зріс до 299 653, що становить приріст на 57,1% порівняно з попереднім роком. У 2024 році кількість відкриттів зменшилася до 282 291, що на 5,8% менше, ніж у 2023 році. За перше півріччя 2025 року зафіксовано 137 528 відкриттів ФОП. Протягом усього періоду ФОП залишаються основною формою реєстрації суб'єктів господарювання за кількістю відкриттів.

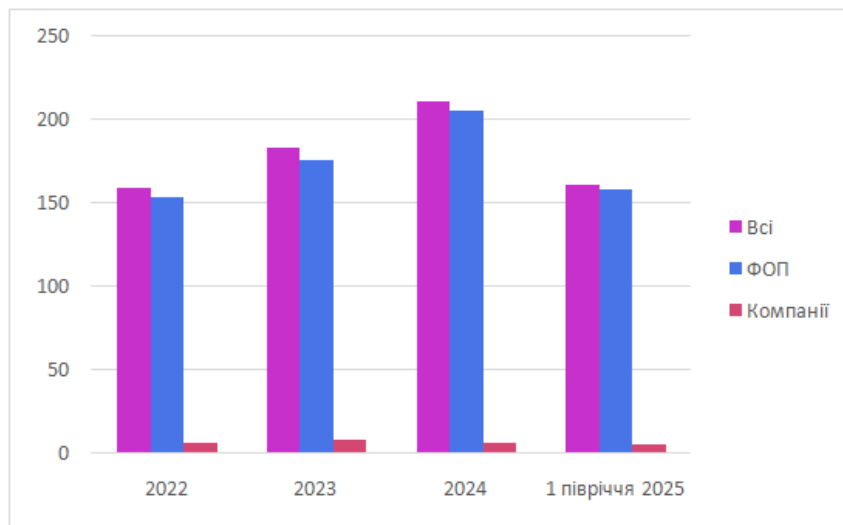

Рис. 2. Закриття суб'єктів господарювання за типами, тис.
 Джерело: Складено автором на основі даних YouControlMarket

Як видно з рис. 2, понад 95% усіх закриттів припадає саме на ФОПів, що свідчить про підвищену вразливість мікробізнесу до зовнішніх і регуляторних факторів. У 2022 році було закрито 159 тис. суб'єктів господарювання. У 2023 році цей показник зріс до 183 тис., а у 2024 році – до 211 тис. За перше півріччя 2025 року зафіксовано 161 тис. закриттів. Найвищий рівень припинення діяльності спостерігався у 2024 році. У першій половині 2025 року кількість закриттів вже перевищила річний показник 2022 року. У 2022 році було закрито 153 тис. ФОП і 6 тис. компаній. У 2023 році – 176 тис. ФОП і 7 тис. компаній. У 2024 році – 205 тис. ФОП і 6 тис. компаній. За перше півріччя 2025 року – 158 тис. ФОП і 3 тис. компаній. Стан підприємницької активності у 2025 р. можна простежити на рисунку 3

У 2022-2024 роках кількість відкриттів ФОП перевищувала кількість їхніх закриттів. У 2022 році було відкрито 191 тис. ФОП, тоді як закрито – 153 тис. У 2023 році відкрито 300 тис., закрито – 176 тис. У 2024 році відкрито 282 тис., закрито – 205 тис.

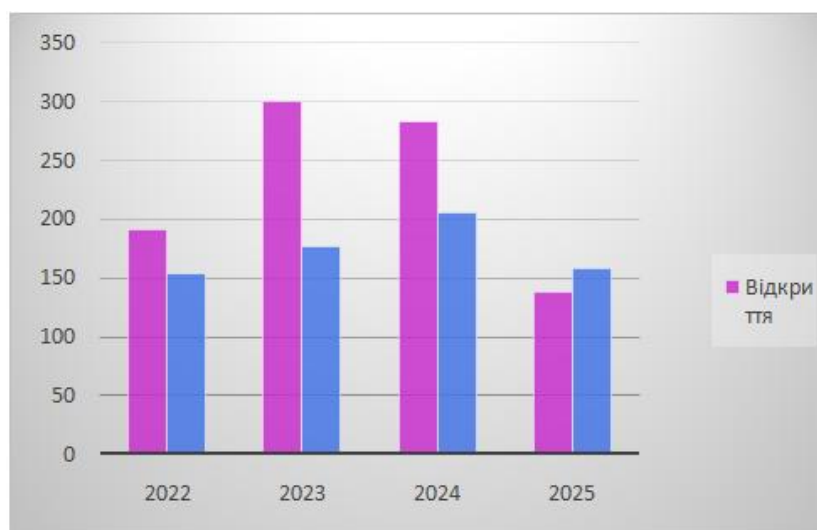

Рис. 3. Динаміка відкриття/закриття ФОП, тис.

Протягом цих трьох років спостерігалось позитивне сальдо. Для компаній зберігається позитивний баланс між відкриттями і закриттями. Таким чином, структура підприємництва поступово змінюється в напрямку скорочення самозайнятості та посилення ролі більш стійких організаційних форм.

Спостерігається інверсія динаміки підприємницької активності. У першій половині 2025 року ситуація змінилася: кількість закриттів (158 тис.) перевищила кількість відкриттів (138 тис.), тобто на кожні 100 відкриттів ФОП припадає 115 закриттів. Це перший період за чотири роки, коли зафіксовано негативне сальдо між відкриттям і закриттям ФОП. Кількість фізичних осіб-підприємців із податковим боргом в Україні від початку повномасштабної війни зросла майже вдвічі – зі 670 тисяч у лютому 2022 року до 1,29 мільйона станом на початок травня 2025.

Як повідомляє платформа «Орендатабот», найбільше нових боржників з'явилося у перший рік повномасштабної війни. Тоді кількість підприємців, що заборгували податки, зросла в 1,6 раза, а сплеск припав на березень (+31% за місяць). «Вже наступного року підприємці адаптувалися до нових реалій та приріст сповільнився до 4% за рік. Втім вже у 2024 ситуація знову погіршилася, й нових боржників за рік побільшало на 16%», – ідеться у дослідженні. На початку поточного року ще 42 282.

Загалом 3145 підприємців у лавах ЗСУ станом на квітень поточного року мають податковий борг зі сплати єдиного податку та військового збору. підприємці були обтяжені податковими боргами - +3,3%. Втім протягом наступних місяців ФОПи гасили свої заборгованості, тож на початок травня приріст складав вже 2% або 24 275 підприємців.

Що стосується суми заборгованості, загальний податковий борг від початку повномасштабної війни зріс на близько 6 млрд грн - майже удвічі.

Зазначається, що 30 млн грн з цих боргів припадають на ФОПів-платників єдиного податку 1 та 2 групи, які були мобілізованими. Проте, як наголошує «Орендата бот», реальну кількість мобілізованих підприємців із податковим боргом наразі обчислити неможливо".

Географічний розподіл підприємницької активності відображає регіональну нерівномірність, що безпосередньо пов'язана з перебігом воєнних дій. У Київській та в частині західних областей, відносно безпечних регіонах, спостерігається концентрація нових бізнес-ініціатив, що пояснюється доступністю інфраструктури і ринків. Водночас у прифронтових областях - Донецькій, Луганській, Херсонській та на території Запорізької області - рівень закриття бізнесів значно перевищує відкриття. Основними причинами є постійна військова загроза, руйнування транспортної й виробничої інфраструктури, відтік населення й обмеженість державних і донорських програм підтримки. Це формує структурну диспропорцію: у відносно безпечних регіонах відбувається концентрація підприємницьких ресурсів та інвестиційної активності, тоді як у зонах підвищеного ризику спостерігається системне скорочення економічного потенціалу. На рисунку 4 можна спостерігати динаміку відкриття/закриття ФОП, а на рис. 5 – відкриття/закриття компаній у першому півріччі 2025 р.

Проаналізуємо ключові фактори, що впливають на динаміку змін.

По-перше, це кібератака і блокування ЄДР. Із грудня 2024 року до січня 2025 року Єдиний державний реєстр не працював через масштабну кібератаку. У цей період реєстраційні дії були неможливі. Після відновлення доступу відбулося масове накопичене закриття і відкриття ФОПів, що суттєво вплинуло на показники першого півріччя 2025 року.

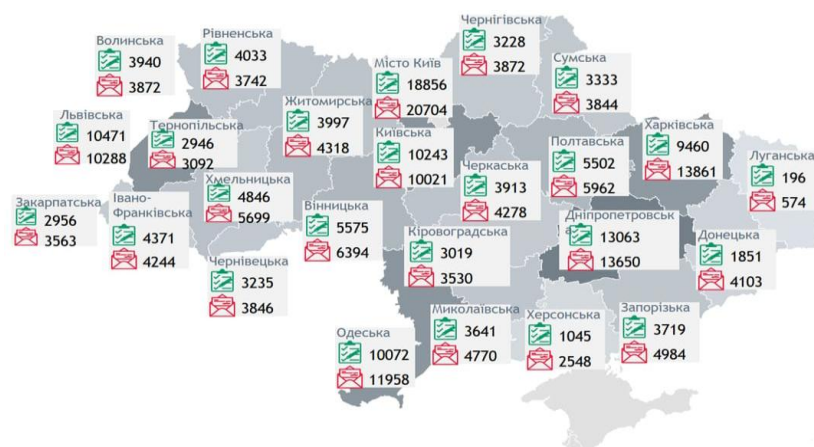

Рис. 4. Динаміка відкриття/закриття ФОП у першому півріччі 2025 р.
Джерело: складено автором на основі даних YouControlMarket

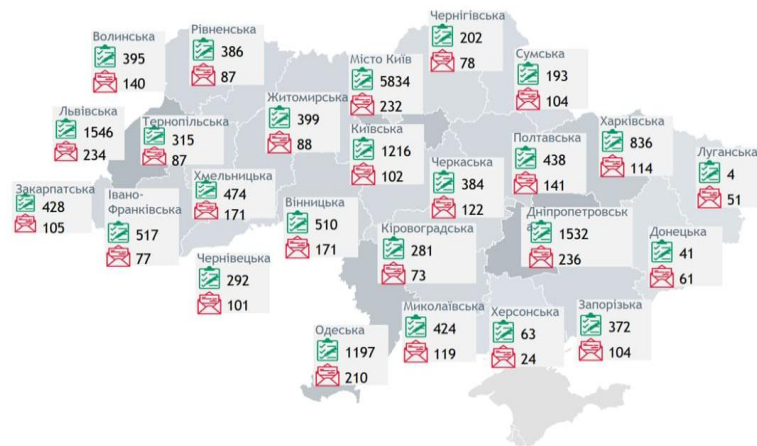

Рис. 5. Динаміка відкриття/закриття компаній у першому півріччі 2025 р.
Джерело: складено автором на основі даних YouControlMarket

По-друге, це податкові зміни, які нахлинули з 1 січня 2025 року. Серед них:

1. Запроваджено обов'язкову сплату військового збору для всіх ФОПів;
2. Скасовано пільгу на добровільну сплату ЄСВ – внесок знову став обов'язковим;
3. Для ФОПів з працівниками встановлено щомісячну звітність замість поквартальної.

По-третє, це закриття новостворених ФОПів. Близько 40% ФОПів, які припинили діяльність у 2025 році, були зареєстровані у 2023-2024 роках. Понад 5 тис. з них проіснували менш ніж два тижні, здебільшого використовувалися для короткострокових контрактів або податкової оптимізації.

По-четверте, це обмежені можливості для підприємницької активності в прифронтових регіонах. У Донецькій, Луганській, Херсонській та Запорізькій областях зафіксовано суттєве перевищення кількості закриттів над відкриттями. Наприклад, у Луганській області було відкрито 196 ФОПів, а закрито – 574. На динаміку впливають бойові дії, руйнування інфраструктури та відтік населення. У прифронтових регіонах підприємницька активність різко обмежена через постійні обстріли, руйнування інфраструктури і відтік населення, що робить бізнес нестійким. До цього додається неможливість користування багатьма державними й донорськими програмами підтримки, які фактично недоступні через наближеність до лінії зіткнення. У результаті кількість закриттів тут суттєво перевищує відкриття, що веде до подальшого занепаду місцевої економіки. До прикладу, в Луганській області кількість закритих компаній майже в 13 разів більша за кількість відкритих в 1 півріччі 2025 року.

44,18 млрд грн єдиного податку сплатили ФОПи до місцевих бюджетів за січень-вересень 2025-го. Це на 10% більше, ніж за той самий період 2024 року та у 1,8 раза більше, ніж у довоєнному 2021 році.

Попри зростання сплат, кількість ФОПів за рік практично не змінилася – лише +0,75% у порівнянні з 2024-м. Водночас якщо порівнювати з довоєнним 2021 роком, їхня чисельність зросла на 10%. Наразі вже виконано 76% річного плану зі сплати єдиного податку ФОПами. Найбільші надходження зафіксовано у першому кварталі – 15,77 млрд грн. У другому кварталі ФОПи сплатили 13,69 млрд грн, а у третьому – 14,71 млрд грн.

Найбільшу суму єдиного податку сплатили у Києві – столичні підприємці перерахували 9,75 млрд грн (22% усіх сплат). На другому місці – Львівська область із 3,99 млрд грн (9%), а замикає трійку Дніпропетровська – 3,87 млрд грн (8,8%).

Найбільший річний приріст сплати єдиного податку зафіксовано у Чернівецькій (+15%), а також у Рівненській, Кіровоградській і Полтавській (по +13%) областях.

Оскільки єдиний податок надходить до місцевих бюджетів, його роль у фінансуванні громад є значною. Найбільша частка єдиного податку у структурі доходів місцевих бюджетів спостерігається у Києві (12%), Львівській (9,7%) та Київській (9,4%) областях.

Воєнний стан вимагає швидкої адаптації податкового законодавства до нових реалій. Вже на початку війни були прийняті перші, проте точно не останні зміни до податкового законодавства. Надано пільги для платників податків, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. Зокрема, з 1 квітня 2022 року до кінця воєнного стану ФОП, платники єдиного податку 1-ї та 2-ї групи, мають право не сплачувати єдиний

податок. Декларація за цей період не підлягає заповненню. Зміни вносяться також і для платників єдиного податку 3-ї групи: ставка єдиного податку на період воєнного стану становитиме 2%; платники 3-ої групи звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з ПДВ з операцій з постачання товарів, робіт та послуг на території України.

Можливість для ФОП та юридичних осіб обрати спрощену систему оподаткування при граничному розмірі календарного доходу не більше 10 мільярдів гривень на рік. Окрім обсягу доходу, суб'єкти господарювання мають відповідати таким вимогам:

- є резидентом України;
- не здійснюють діяльність з організації, проведення азартних ігор, парі, лотерей; обміну іноземної валюти; експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин); видобуток, реалізацію корисних копалин.
- не є фінансовою установою або реєстратором цінних паперів;
- не є представництвом чи відокремленим підрозділом юридичної особи, яка не є платником єдиного податку.

На період дії воєнного часу скорочений перелік вимог для обрання спрощеної системи оподаткування. 1 квітня 2022 року Верховна Рада прийняла Закон щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану №7234, який передбачає:

1. Для платників єдиного податку 3-ї групи (2%) не застосовується обмеження щодо обсягу доходу на рік.

2. Додано можливість перебування на цій системі оподаткування суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлею підакцизними товарами, з видобування підземних та поверхневих вод та надання послуг централізованого водопостачання та водовідведення.

3. Врегульовано наслідки з оподаткування податком на прибуток підприємств при переході платників податків із загальної системи оподаткування на спрощену із застосуванням ставки 2% і навпаки (наприклад, якщо на дату переходу на систему за ставкою 2% мала місце переплата з податку на прибуток, вона може бути зарахована для погашення заборгованості після зворотного переходу до сплати податку на прибуток).

На період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому скасовано воєнний стан, не нараховувалася та не сплачувалася плата за землю на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих російськими військами. Перелік таких територій визначатиме Кабмін. Крім цього, за 2022 та 2023 роки не нараховувалося та не сплачувалося загальне мінімальне податкове зобов'язання з цих ділянок.

Під час воєнного стану у випадках передбачених законодавством, необхідно застосовувати РРО та ПРРО. Адже з прийняттям Закону №2120 відновлюється проведення усіх перевірок, зокрема є обов'язковим надання клієнтам можливості розраховуватись платіжною картою.

Що стосується неприбуткових організацій та установ, то при перерахуванні пожертвувань ЗСУ, можуть врахувати ці кошти до податкової знижки, що не перевищує 16% загального річного оподаткованого доходу такої особи. А ФОПи та особи, які провадять незалежну професійну діяльність (крім осіб, які обрали спрощену систему оподаткування) мають право зарахувати такі пожертвування до складу витрат за звітний період. Окрім цього, на час воєнного стану неприбутковим організаціям дозволяється передавати майно, надавати послуги та використовувати доходи для оборони держави, навіть якщо така діяльність не передбачена установчими документами цих організацій.

Наразі триває одноразова спеціальна деклараційна кампанія. Це означає, що фізичні особи мають можливість легалізувати належні їм активи, розміщені на території України та/або за її межами. Зокрема, це стосується тих випадків, коли активи були одержані (набуті) за рахунок доходів, що підлягали в момент їх нарахування (отримання) оподаткуванню в Україні та з яких не були сплачені або сплачені не в повному обсязі податки і збори та/або які не були задекларовані в порушення податкового та валютного законодавства протягом будь-якого з податкових періодів, що мали місце до 1 січня 2021 року.

Оподаткування у воєнний час в Україні передбачає поєднання підвищених внесків на оборону (наприклад, 5% військового збору) і цільових заходів для підтримки бізнесу (наприклад, тимчасове зниження податку на оборот і звільнення від сплати ПДВ). Відстеження останніх змін у податковому законодавстві має вирішальне значення, оскільки уряд часто коригує політику у відповідь на мінливий економічний тиск і військові потреби.

Однією з найбільш інноваційних розробок є Diia.City – спеціальний правовий та податковий режим, запущений у 2022 році для стимулювання зростання українського ІТ-сектора. Незважаючи на війну (а точніше, саме через неї), Україна продовжує сприяти розвитку ІТ та високотехнологічних секторів за допомогою цієї програми. Diia.City пропонує ІТ-компаніям і технологічним стартапам сприятливе податкове та регуляторне середовище, гарантоване законом на 25 років. Основні переваги режиму Diia.City наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Переваги застосування режиму Diia.City	
Перевага	Суть переваги
Компанії сплачують значно нижчий ПДФО	Працівники і підрядники сплачують лише 5% ПДФО (порівняно зі стандартними 18%), плюс стандартний військовий збір (5%), що фактично вдвічі зменшує ставку персональних податків (10% порівняно з 23%). Крім того, внески на ЄСВ значно скорочуються: роботодавці сплачують 22% внеску на соціальне страхування лише з мінімальної заробітної плати (приблизно 40 доларів США на місяць на працівника), а не 22% від повної заробітної плати
Є можливість оптимізувати корпоративний податок	Резиденти Diia.City можуть сплачувати 9% податку на розподілений прибуток (податок на виведений капітал замість стандартного 18% податку на прибуток підприємств від загального прибутку. Це може бути вигідним для зростаючих компаній, які реінвестують прибутки.
Можливість використовувати «гіг-контракти» та інші гнучкі моделі працевлаштування	Правова база Diia.City дозволяє компаніям залучати таланти як підрядників за спрощеними угодами, зберігаючи при цьому доступ до всіх податкових пільг. Це відображає проєктну модель роботи в ІТ-сфері
Захист від несподіваних регуляторних змін	Умови режиму фіксуються на 25 років, що захищає ІТ-інвесторів від несподіваних регуляторних змін. Уряд зобов'язався не погіршувати податкові умови для резидентів Diia.City протягом цього періоду, що є важливою гарантією в умовах непередбачуваного середовища
Віднесення до підприємств критичної інфраструктури	Цей статус дозволяє компаніям Diia.City претендувати на звільнення від військового призову для 50% своїх працівників. На практиці, ІТ-компанії “Diia.City” змогли «забронювати» ключовий персонал, щоб їх не призвали на військову службу, забезпечуючи безперервність бізнесу. Звільнені від призову працівники також можуть отримати дозвіл на міжнародні ділові поїздки – привілей для чоловіків призовного віку у воєнний час.

Можна навести наступний приклад: технологічна компанія з 10 працівниками і річним доходом \$200 000 може сплачувати близько \$21 000 загальних податків на рік у рамках «Diia.City», що приблизно вдвічі менше, ніж за стандартного режиму. Це охоплює нульовий податок на реінвестований прибуток (за умови, що прибуток залишається в бізнесі), низький 10% податок на доходи працівників і мінімальні соціальні внески. Ця економія допомагає пояснити, чому понад 2700 компаній, серед яких розробники програмного забезпечення, науково-дослідні центри і навіть оборонні компанії, приєдналися до «Diia.City», незважаючи на війну, що триває.

Управління людськими ресурсами стає критично важливим завданням у воєнний час. Оскільки значна частина робочої сили підлягає призову на військову службу, компаніям доводиться планувати потенційні перебої в роботі та адаптуватися до змін у трудовому законодавстві (таблиця 4):

Таблиця 4

Трудові виклики та правила	
Вид змін	Суть змін
Загальна мобілізація	Як зазначалося, мобілізації підлягає більшість чоловіків у віці 25-60 років. Уряд встановив чіткі правила: якщо працівника мобілізують, компанія зобов'язана надати неоплачувану військову відпустку – за ним зберігається робоче місце, але виплата заробітної плати може бути призупинена на час служби. Хоча роботодавці не зобов'язані продовжувати виплачувати заробітну плату під час військової служби, багато хто вирішує надавати добровільну фінансову підтримку.
Звільнення та відстрочки	Певні категорії працівників можуть законно уникнути призову до армії. Працівники з трьома і більше дітьми на утриманні, аспіранти та особи з певними захворюваннями звільняються або можуть отримати відстрочку від служби. Крім того, працівники підприємств, що мають статус об'єктів критичної інфраструктури, можуть бути тимчасово звільнені від призову (зазвичай, до 50% військовозобов'язаних працівників може бути звільнено від призову).

Підприємства критичної інфраструктури	Такий статус дозволяє компанії зарезервувати до 50% військовозобов'язаних працівників від мобілізації
Управління персоналом під час сирен повітряної тривоги	Роботодавцям довелося включити протоколи цивільної оборони в кадрову політику. Регулярні навчання та чітко визначені процедури гарантують, що коли звучать сирени повітряної тривоги, працівники негайно припиняють роботу і прямують до визначених укриттів. Багато офісів пристосували підвали або прилеглі сховища під захищені безпечні зони укриття. Українське трудове законодавство вимагає дотримання цих заходів безпеки, і жоден працівник не може бути покараний за пошук укриття під час сирени.

Зупинимось детальніше на підприємствах критичної інфраструктури. Щоб зберегти важливі економічні функції, Україна дозволяє підприємствам, які відповідають певним критеріям, отримати статус «критичної інфраструктури». Такий статус дозволяє компанії зарезервувати до 50% військовозобов'язаних працівників від мобілізації. Критерії охоплюють наступне:

1) виплачувати середню заробітну плату не менше 20 000 гривень (приблизно 480 доларів США);
 2) не мати непогашеної податкової заборгованості; а також виконувати одну з кількох стратегічних умов, наприклад:

- сплачуючи понад 1,5 мільйона євро податків щороку;
- заробляючи понад €32 мільйони доходу в іноземній валюті на рік;
- працювати у визначеній урядом стратегічній галузі (наприклад, оборонній чи енергетичній);
- бути регіонально значущими;
- або бути резидентом Diia.City.

Компанії подають заявку на отримання статусу «критичної інфраструктури» через відповідне міністерство (для IT-компаній це Міністерство цифрової трансформації, яке ефективно обробляє її онлайн). Після схвалення статус діє протягом 12 місяців і може бути поновлений. Цей механізм став рятівним кругом для багатьох IT-компаній, виробників і логістичних компаній, дозволивши їм продовжувати свою діяльність зі збереженням ключового персоналу.

Таким чином, компанії, які можуть відповідати критичному статусу або іншим чином адаптуватися до умов воєнного часу, мають більше шансів зберегти продуктивність. І навпаки, ті, хто не зміг захистити свій ключовий персонал від мобілізації, часто стикаються з більшим операційним навантаженням. Законодавчі зміни у сфері праці мають на меті досягти делікатного балансу між вимогами національної безпеки та необхідністю забезпечення функціонування економіки.

Примітно, що Україна продовжує вітати новий бізнес в умовах війни, що триває. Базова процедура започаткування бізнесу залишається простою (а деякі кроки були спрощені в умовах воєнного стану):

1. Обрання організаційної форми. Слід вибрати юридичну структуру.

Найпоширеніші варіанти містять:

- **Індивідуальне підприємництво (ФОП)** для фізичних осіб. Ця форма є простою та низькооподаткованою для малих підприємств.

- **Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ)** передбачене для більшості малих і середніх підприємств. Така організаційно-правова форма є гнучкою та обмежує відповідальність власників.

- **Акціонерне товариство (АТ)** доцільне для великих підприємств, які планують випуск акцій.

- **Представництво** можна обрати іноземною компанією без створення окремого юридичного суб'єкта в Україні.

Кожна організаційно-правова форма має свої вимоги до реєстрації та звітності.

2. Обрання назви. Слід обрати унікальну назву для компанії, яка відповідає українському законодавству (без дублікатів і заборонених термінів). Рекомендуємо спочатку перевірити в Єдиному державному реєстрі, що назва не використовується іншою особою.

3. Зареєструвати компанію, для цього необхідно подати реєстраційні документи державному реєстратору. Сюди входять статутні документи, інформація про засновників та ідентифікація кінцевих бенефіціарних власників (КБВ). Зазначимо, що розкриття інформації про КБВ є обов'язковим: Україна вимагає прозорості, щоб гарантувати, що за підставними компаніями не ховаються особи, які перебувають під санкціями (наприклад, російські чи білоруські власники). Реєстрацію компаній частково оцифровано, і в умовах воєнного стану влада докладатиме зусиль для прискорення процесу реєстрації, щоб підтримати економічну активність. Після затвердження компанія офіційно вноситься до Єдиного державного реєстру.

4. Відкрити корпоративний рахунок в українському банку. У рамках стандартної due diligence перевірки, банки перевіряють реєстраційні дані компанії та інформацію про її КБВ. З огляду на валютний контроль, компанії часто відкривають як гривневі, так і валютні рахунки для управління різними операціями.

5. Отримання ліцензій і дозволів, для цього слід визначити чи працює бізнес у регульованій галузі. Відмітимо, що такі сектори як фінанси, енергетика, освіта, охорона здоров'я, виробництво, будівництво або зв'язок, потребують спеціальних ліцензій або дозволів для роботи. В умовах воєнного стану уряд спростив деякі процедури ліцензування та тимчасово призупинив деякі перевірки, аби зменшити перешкоди для бізнесу. Наприклад, ІТ-компанії може не знадобитися жодна ліцензія, тоді як імпортеру фармацевтичної продукції потрібно буде отримати кілька дозволів. Забезпечення відповідності із самого початку дозволяє уникнути штрафних санкцій пізніше.

6. Наймання працівників відповідно до трудового законодавства.

Стандартним підходом є використання трудових договорів, які чітко визначають права та обов'язки як роботодавця, так і працівника. Крім того, компанія може використовувати цивільно-правові договори для підрядників або фрілансерів (працівників для проектів). Якщо компанія зареєстрована в Diia.City, у неї є можливість укласти гіг-контракти, що забезпечує ще більшу гнучкість у наймі технологічних талантів. Наймаючи на роботу іноземців, слід пам'ятати, що зазвичай потрібен дозвіл на працевлаштування (за винятком випадків, коли особа має посвідку на постійне проживання або відряджена до іноземного представництва). Режим воєнного стану спростив багато бюрократичних процесів: реєстрація бізнесу та отримання дозволів на роботу відбувається відносно швидко, що дозволяє залучати інвестиції навіть у цих умовах.

Незважаючи на війну, з 2022 року в Україні було зареєстровано тисячі нових підприємств. Підприємницький дух країни залишається сильним, підтримуваний зусиллями уряду, спрямованими на підтримку стартап-екосистеми. Незалежно від того, чи це місцевий стартап, чи іноземний інвестор, який відкриває філію, дотримання цих кроків та тісні консультації з юридичними радниками (особливо щодо змін у законодавстві у воєнний час) є важливими для безперешкодного запуску.

Діяльність в умовах воєнного часу вимагає від компаній пильності щодо дотримання вимог не лише податкового законодавства. Ось деякі додаткові аспекти:

➤ **Регулярне подання податкової звітності** (щомісяця, щокварталу або щорічно, залежно від податку та розміру компанії) залишається обов'язковим. Уряд не призупинив подачу звітності, хоча терміни були продовжені на самому початку війни. Щодо податку на прибуток, то великі компанії подають звітність щоквартально, а малі підприємства можуть подавати її щорічно. Звіти з податків на заробітну плату подаються щомісяця. За несвоєчасну подачу декларації компанії, яка не має недоплати, зазвичай накладаються невеликі штрафи – часто лише кілька сотень гривень. Наприклад, подання декларації із запізненням без недоплати може призвести до номінального штрафу (~ 340-1020 грн). Однак недоплата податків може призвести до нарахування пені та вищих штрафів. Податкова політика України заохочує добровільне виправлення помилок: якщо підприємство виявить помилку і подасть виправлену декларацію зі сплатою, застосовується лише штраф у розмірі 3% від суми недоплати. І навпаки, якщо помилку виявлено під час перевірки, можуть бути застосовані більші штрафи. Таким чином, компаніям рекомендується ретельно перевіряти та виправляти будь-які помилки у звітності, аби уникнути непотрібних ризиків.

➤ **Ліцензії і перевірки.** Як зазначалося вище, багато галузей в Україні потребують спеціальних дозволів. Під час воєнного стану деякі регуляторні перевірки були зупинені або зведені до мінімуму, щоб уникнути надмірного навантаження на бізнес. Тим не менш, очікується, що компанії все ще повинні дотримуватися чинних стандартів (наприклад, безпечність продукції для виробників, фінансова платоспроможність для банків чи страховиків тощо). Очікується, що повний регуляторний нагляд відновиться після війни, тож дотримання вимог тепер допоможе запобігти проблемам у майбутньому. При цьому, під час воєнного стану, певні штрафи не застосовуються.

➤ **Адаптація до змін в законодавстві.** Мабуть, найбільш постійним.

Викликом для бізнесу в Україні є мінлива правова ситуація. Уряд часто оновлює закони та нормативні акти у відповідь на зміну військової та економічної ситуації. Наприклад, правила валютного контролю періодично пом'якшуються або посилюються, податкові пільги запроваджуються і скасовуються, а трудове законодавство коригується в міру розвитку конфлікту. Бізнес в Україні повинен уважно стежити за новими постановами Національного банку, змінами до податкового законодавства, прийнятими Верховною Радою, і постановами Кабінету Міністрів. Залучення місцевого юридичного радника або приєднання до бізнес-асоціацій може допомогти компаніям залишатися в курсі подій.

➤ **Перспективи на майбутнє.** Підхід України передбачає, що багато заходів.

воєнного часу (наприклад, валютні обмеження та додатковий військовий податок) залишатимуться до завершення активних бойових дій. Тим часом уряд шукає способи розширити податкову базу, не стримуючи при цьому економічне зростання. Це охоплює такі ініціативи як правила КІК та потенційні майбутні податкові реформи. З позитивного боку, досвід роботи в екстремальних умовах підштовхує Україну до модернізації державних послуг (наприклад, цифрових процесів подання заявок на отримання статусу та подання документів) та створення надійних систем підтримки інвесторів. Міжнародна допомога та перспективи можливого вступу до ЄС також сприяють приведенню законодавства відповідно до світових стандартів, що може вплинути на майбутні регуляторні акти.

3 вересня 2025 року опубліковано Закон України від 16 липня 2025 року № 4536-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» та з метою удосконалення окремих положень податкового законодавства» (далі – Закон № 4536-IX), нововведення якого охоплюють соціальні пільги, звітність, екологічні вимоги, ліцензування та місцеві податки. Основні норми Закону № 4536-IX набрали чинності з 1 жовтня 2025 року

Закон № 4536-IX запровадив низку важливих оновлень до Податкового Кодексу України. Зокрема, учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни отримують право на податкову знижку на оренду житла. Військовополонені включені до кола осіб, за яких податкові агенти (табори, СІЗО, тюрми) сплачують ПДФО і військовий збір та подають щомісячну звітність.

Введено квартальний звітний період (замість місячного) для:

- ФОП та осіб, що провадять незалежну професійну діяльність, – за найманих працівників (ПДФО, військовий збір, ЄСВ);
- Приватних нотаріусів і ФОП, які надають послуги з укладення біржових угод;
- Подовження до 01.01.2028 застосування касового методу визначення ПДВ для постачальників електроенергії, тепла, води, вугілля та суміжних послуг;
- Звільнення від ПДВ операцій з безоплатної передачі об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем до вступу України в ЄС.

Ставки земельного податку становлять:

- 8 % від нормативної грошової оцінки - для ділянок з оцінкою, наданих гірничодобувним підприємствам;
- 12% від нормативної оцінки ріллі в регіоні - для ділянок без оцінки, наданих гірничодобувним підприємствам.

Для платників єдиного податку IV групи з'являється обов'язок відображати в декларації передані або отримані землі (зокрема на умовах емфітевзису). Платники місцевих податків отримали можливість коригування в бік зменшення протягом року під час воєнного стану. Зміни в оподаткуванні рентної плати за нафту і конденсат полягають у введенні особливого порядку визначення податкових зобов'язань з 01.09.2025 до закінчення воєнного стану. Нововведення для екологічного податку полягають у введенні обов'язку подавати копії декларацій протягом 40 днів після звітного періоду. Врахування даних інтегрованого довкілцевого дозволу є новацією при обчисленні рентної плати за воду.

Зміни до Закону № 3817 полягають в наступному:

1. Заборонено безоплатне розповсюдження тютюнової сировини, сировини для рідин електронних сигарет і нікотину.
2. Встановлено мінімальний рівень доходу / заробітної плати для ФОП без найманих працівників, які отримали ліцензії на роздрібну торгівлю алкоголем, тютюновими виробами, рідинами для електронних сигарет або паливом.
3. Доповнено підстави для анулювання ліцензії в разі тримісячної невідповідності встановленому рівню доходу / заробітної плати.
4. Введено штраф за безоплатне розповсюдження зазначених товарів – 200% їхньої вартості, але не менше трьох мінімальних зарплат.

Зміни до Закону № 2464 також вплинули на оподаткування. Так, ФОП та особи, що здійснюють незалежну професійну діяльність, звільняються від сплати ЄСВ за себе, якщо будь-який роботодавець сплачує за них мінімальний страховий внесок (незалежно від основного чи сумісного місця роботи).

Набрання чинності нормами поетапне, так: основні норми набрали чинності з 01.10.2025; норми щодо екологічного податку та рентної плати будуть введені в дію з 08.08.2025, а норми про квартальні звіти (ПДФО, військовий збір, ЄСВ) – з 01.01.2026. Як бачимо, Закон № 4536-IX запроваджує значні зміни у сфері оподаткування, звітності та ліцензування, які стосуються як бізнесу, так і фізичних осіб. Серед позитивних аспектів податкових нововведень можна зазначити такі, які наведено в таблиці 5.

Таблиця 5

Позитивні аспекти податкових нововведень

Аспект нововведень	Суть податкових нововведень
Соціальний аспект	Надається податкова знижка на оренду житла для ветеранів і осіб з інвалідністю внаслідок війни (адресна підтримка вразливих категорій).
Фіскальна справедливість	включення військовополонених до кола осіб, які сплачують податки
Адміністративні полегшення	• квартальний звітний період для ФОП і незалежних фахівців, що має на меті спрощення звітності; • звільнення ФОП від ЄСВ за себе за умови сплати внеску роботодавцем за сумісництвом для уникнення задвоєння оплати ЄСВ.
Економічні стимули	• продовження касового методу ПДВ до 2028 року для постачальників енергії й комунальних послуг; • звільнення від ПДВ при передачі меліоративної інфраструктури, що має сприяти розвитку агросектора.
Гнучкість для місцевих бюджетів	Можливість зниження місцевих податків під час воєнного стану.
Екологічний контроль	Інтеграція податкової звітності з екологічними дозволами, що має поліпшити контроль забруднень.
Антитютюнова політика	Заборона безоплатного розповсюдження тютюнової сировини, високі штрафи для посилення контролю і зменшення нелегального ринку.

Однак, окрім позитивних аспектів податкові нововведення можуть призвести до негативних наслідків. Так, до умовних негативних наслідків можна віднести наступні (таблиця 6):

Таблиця 6

Умовні негативні наслідки для платників податків від податкових нововведень

Наслідок	В чому полягає
Додаткове навантаження	• обов'язкове відображення земельних ділянок у декларації для платників єдиного податку IV групи, що може ускладнити адміністрування; • новий обов'язок подавати копії екоподаткових декларацій в короткий строк, що може призвести до збільшення бюрократії.
Фінансовий тиск на бізнес	• підвищені ставки земельного податку для гірничодобувних підприємств; • мінімальний рівень доходу для ФОП із ліцензіями на алкоголь / тютюн, що може створювати додатковий бар'єр для дрібного бізнесу; • ризик втрати ліцензії за невиконання нових вимог протягом трьох місяців.
Зростання податкових ризиків	Складніший порядок визначення рентної плати на нафту і конденсат у воєнний період може призвести до непередбачуваності податкового навантаження.

Проаналізувавши можливі негативні наслідки від податкових нововведень для суб'єктів бізнесу, можемо їм рекомендувати певні заходи щодо адаптації до цих змін (таблиця 7).

Таблиця 7

Рекомендації для суб'єктів бізнесу щодо адаптації до змін в результаті податкових нововведень

Суб'єкт бізнесу	Зміст рекомендації
ФОП та незалежні фахівці	Підготуватися до квартальної звітності з 01.01.2026 та врахувати звільнення від ЄСВ за умови сплати ЄСВ роботодавцем за сумісництвом.
Гірничодобувні підприємства	Переглянути податкове планування у зв'язку з підвищеними ставками земельного податку.
Суб'єкти ринку алкоголю, тютюну, пального	Забезпечити відповідність новим вимогам щодо мінімальних доходів ФОП і уникати ризику анулювання ліцензії.

Енергетичні, комунальні та водогосподарські компанії	Використовувати касовий метод до 2028 року та уважно стежити за ПДВ-звільненими операціями.
Усі платники податків	Враховувати можливі зміни ставок місцевих податків у період воєнного стану
Підприємства з екологічними дозволами	Організувати своєчасне подання декларацій екологічного податку і перевірити відповідність лімітам інтегрованих дозволів.

Таким чином, Закон № 4536-IX демонструє прагнення держави до балансу між соціальною підтримкою, фіскальною ефективністю та екологічною відповідальністю. Для бізнесу і фізичних осіб це означає необхідність адаптації до нових вимог, а для нас – можливість стати надійним партнером у цьому процесі, забезпечуючи професійний супровід, аналітику й стратегічні рішення.

Безумовно, основні проблеми малого бізнесу під час війни пов'язані з регулюванням. Як держава може їх вирішити? Мілтон Фрідман, лауреат премії з економічних наук на честь А. Нобеля зазначав, що: "Урядові заходи є одним з найважливіших факторів, що гальмують економічне зростання. Тяжкий податковий тягар, складна і несправедлива структура оподаткування, регулятивні комісії, встановлення державою зарплати і безліч інших заходів спонукають людей зловживати ресурсами і використовувати їх не за призначенням, перешкоджають інвестуванню. І для економічної стабільності, і для зростання нам необхідно не розширення державного втручання, а його скорочення".

З 2019 року податкове законодавство доповнили значною кількістю нововведень для малого бізнесу, який здебільшого перебуває на сплаті єдиного податку. Можна згадати позитивні норми, зокрема збільшення меж річного доходу, появу інноваційних програмних РРО, а також воєнні пільги (звільнення від сплати єдиного податку та ЄСВ, єдиний податок за ставкою 2%).

Тим не менш, переважають обтяжливі норми. Достатньо поновити в пам'яті широку фіскалізацію розрахунків 2021-2022 років, масове блокування податкових накладних наприкінці 2022 року, свіжу спробу уряду скасувати з 1 серпня 2023 року майже всі пільги війни, а саме мораторій на податкові перевірки з поверненням штрафів (законопроект №8401). Якщо відверто, то в сухому залишку економічна влада створила негативний баланс очікувань, сформувавши стійкий суспільний запит на зустрічну лібералізацію умов оподаткування бізнесу, передусім малого. Розуміючи червоні лінії, які Україні суворо малюють зовнішні кредитори (найперше МВФ), існує обмежене поле для дружнього податкового маневру. Проте воно існує.

По-перше, варто обмежити, хоча б під час війни, надто широку фіскалізацію. Тим більше, що сучасна наука, попри значну популярність у світі цієї політики, так і не виявила її стійкий позитивний фіскальний ефект (зростання сплати податків) або вирішальний вплив на скорочення розмірів тіньової економіки.

Як правило, успішна суцільна фіскалізація розрахунків була частиною ширшої стратегії урядів та обумовлювалася особливостями їх політики та законодавства, адміністративної практики та податкової культури. Тому є сенс звільнити від обов'язку застосовувати РРО/ПРРО хоча б окремі категорії малого бізнесу.

Перша категорія – платники єдиного податку другої групи, що не використовують працю найманих осіб та не продають «ризикові» групи товарів (зокрема ліки, ювелірні вироби, складну побутову техніку).

Унаслідок фізичних та нормативних обмежень вони не можуть працювати із суб'єктами загальної системи оподаткування і не можуть досягати значних оборотів, що робить їх фіскально безпечними для доходів бюджету, а використання ними касових апаратів – економічно недоцільним.

Друга категорія – роздрібна торгівля товарами винятково на території села чи селища. За даними податкової служби, їх кількість незначна (близько 23 тис 1 квітня 2023 року), а в понад 90% з них обсяги річних продажів не перевищують 5,6 млн грн на рік (критерій другої групи єдиного податку).

Тому цілком зрозумілим виглядає їх звільнення від фіскалізації (уряд це частково робив у 2021 році через постанову №1336 від 23 серпня 2000 року із змінами).

Третя категорія – суб'єкти електронної торгівлі, що проводять розрахунки лише в безготівковій формі і зараховують усю виручку на свій рахунок у банку. Потенційно діяльність таких ФОПів повністю прозора для контрольних органів, що робить їх непоганими кандидатами на звільнення від непотрібних їм касових апаратів.

По-друге, варто спробувати вирішити кілька хронічно болісних питань податкового адміністрування для малого бізнесу. Серед найбільш актуальних – наступні:

Перше питання – податковий борг. Поширеною підставою для втрати ФОП статусу платника єдиного податку є наявність податкового боргу протягом двох послідовних кварталів. Однак ФОП нерідко не отримує повідомлень від податківців або не має можливості (іноді роками) дізнатися про наявність у себе цього боргу.

Рішенням може бути законодавча вимога про анулювання реєстрації платника єдиного податку першої-третьої груп за рішенням контрольного органу винятково на підставі акта документальної перевірки як передумови для встановлення факту існування податкового боргу (за аналогією з четвертою групою ЄП).

Друге питання – ліквідаційні перевірки. У законодавстві відсутні строки призначення та проведення органами контролю документальних перевірок після припинення фізособою-підприємцем господарської діяльності.

Не проводити ліквідаційну перевірку і не знімати ФОП з обліку як платника податків можуть роками. Проблема набула ваги під час карантину і загострилася під час дії воєнного стану. Вирішення – встановлення на нормативному рівні строків зняття ФОП з обліку в податкових органах, зокрема – без проведення перевірок.

Третє питання – штрафи у сфері застосування касових апаратів. Податківці проводять такі перевірки, проте податкових повідомлень-рішень переважно не виносять. У разі ухвалення проєкту №8401 ситуація кардинально зміниться.

Через те бажано невідкладно прописати захисну норму в профільному законі №265 щодо незастосування санкцій у цій сфері на весь період війни.

Хоча податки – це «неминуче зло» і «почесний обов'язок», але зараз украї потрібне крихке перемир'я між владою та бізнесом. Держава не може залишити наодинці малий бізнес, бо, як казав видатний англійський філософ Джон Лок, закони в державі повинні призначатися лише для єдиної кінцевої мети: блага народу.

В умовах війни наповнення державного бюджету є надзвичайно важливим завданням. Та як це часто буває, увага політиків спрямовується не на нові інструменти чи виправлення дисбалансів шляхом оптимізації витрат, а на перевірені, ті, що дають швидкий фінансовий ефект. Найпростіше рішення для покриття частини бюджетного дефіциту – знову підвищити податки банкам.

У 2023 році Верховна Рада вперше запровадила підвищену ставку податку на прибуток банків – 50% замість стандартних 18%, причому зробила це постфактум, після завершення фінансового року. Надалі планувалося знизити ставку до 25%, аби повернутися до більш справедливого рівня. Цього не сталося – у 2024-му банки знову віддали половину свого прибутку до державного бюджету.

У 2025 році ставка знизилася до обіцяних 25%, що виглядало як сигнал до нормалізації фінансової політики. Однак наприкінці поточного року парламентський комітет з питань фінансів схвалив новий законопроект №14097, який знову встановлює ставку податку для банків на рівні 50% у 2026 році.

Так держава втретє за чотири роки повертається до надмірного оподаткування банківського сектору – рішення, яке дедалі більше нагадує не продуману економічну стратегію, а фінансовий рефлекс з виразними ознаками дискримінації. Якими аргументами оперують законотворці та прихильники такого рішення, до яких наслідків це може призвести і як варто виходити з цієї ситуації?

Велика війна спричинила безпрецедентні економічні наслідки: падіння виробництва та споживання і, відповідно, зниження податкових надходжень та запозичень до держбюджету. Водночас державні видатки потребували підвищення для фінансування потреб оборони й забезпечення соціального захисту.

Оскільки фінансова допомога від партнерів ще не була достатньо системною, а гроші були потрібні тут і зараз, Нацбанк та Мінфін вдалися до монетарного фінансування державного бюджету, іншими словами, – до «друку» грошей.

З березня по грудень 2022 року в обіг були випущені додаткові понад 400 млрд грн шляхом купівлі Нацбанком облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на первинному ринку. Потрапивши до держбюджету, ці кошти пішли на оплату праці в державному секторі, соціальні виплати та бюджетну підтримку і врешті-решт почали або осідати на рахунках у банках, або йшли на валютний ринок та конвертувалися в іноземну валюту за рахунок міжнародних резервів України.

Аби зберегти монетарний суверенітет та макроекономічну стабільність, НБУ сфокусувався на збереженні привабливості гривневих активів. Для цього регулятор на початку серпня 2022 року підняв облікову ставку з 10% до 25%, у липні 2022 року змінив фіксоване значення курсу і згодом перейшов до керованої гнучкості в курсоутворенні для усунення множинності курсів, а норму обов'язкових резервів скоригував так, щоб зберігання банками іноземної валюти клієнтів на поточних та депозитних рахунках було збитковим.

Хоча з 2023 року НБУ припинив здійснювати емісію грошей для купівлі ОВДП, була знайдена нова формула збільшення державних запозичень. Із січня 2023 року для виконання вимог обов'язкового резервування банками, тобто зберігання частини коштів банків в НБУ без можливості їх використання в щоденних операціях, банкам дозволили частково покривати ці резерви через вкладення в спеціально визначені

державні облігації, так звані бенчмарк-ОВДП. Банки були поставлені в умови: або купуєте нові ОВДП, або втрачаєте частину своїх процентних доходів.

Ба більше, для інтенсифікації вкладення банків в ОВДП норми резервів постійно зростали: у лютому, березні, травні та вересні 2023 року, а потім ще в жовтні 2024 року. Таким чином, фінансовий тиск поступово замінив пряме монетарне фінансування: замість «друкарського верстата» запрацювала банківська система, яку фактично сфокусували на кредитування держави. У підсумку обсяг вкладень банків у державні цінні папери зріс із 485 млрд грн у січні 2023 року до понад 900 млрд грн у жовтні 2025 року. Співвідношення цих вкладень з нормою обов'язкових резервів чітко ілюструє логіку механізму (рис. 6).

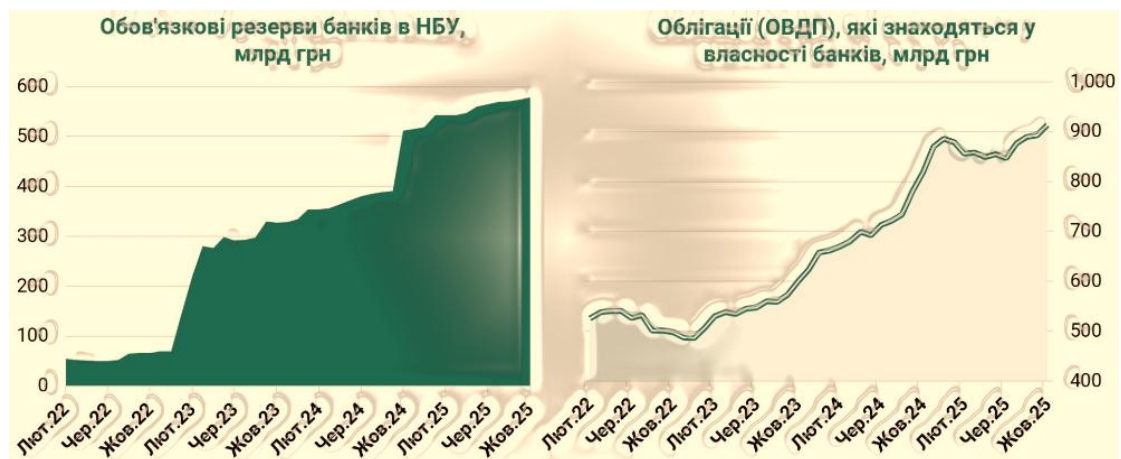

Рис. 6. Пряме монетарне фінансування держави

Варто сказати, що збільшення грошової маси – а саме це відбувається після прямої емісії грошей у 2022 році та грошово-кредитної мультиплікації через банківську систему – НБУ продовжував «зв'язувати» через так звані операції стерилізації ліквідності, залучаючи кошти банків у депозитні сертифікати НБУ.

Частину вільних коштів, отриманих на поточні рахунки та депозити, які банки не задіяли в кредитуванні і не зобов'язані тримати як обов'язкові резерви або не інвестували в ОВДП, вони можуть розміщувати в інструментах Нацбанку, отримуючи процентні доходи, прив'язані до рівня облікової ставки.

Саме цей механізм – депозитні сертифікати НБУ – є ключем монетарного управління. Він надає обліковій ставці реальну силу впливати на економічні процеси, визначає вартість грошей у фінансовій системі і дозволяє НБУ контролювати інфляцію в межах режиму інфляційного таргетування.

Тому неправильно вважати, що вкладення банків у депозитні сертифікати НБУ є винятково спекулятивним або короткостроковим доходом банків, притаманним іншим цінним паперам. Те саме стосується банківських інвестицій в ОВДП.

Першочерговою метою регулятора була відмова від прямої емісії з одночасним збереженням темпів фінансування бюджету. Це завдання НБУ філігранно реалізував через механізм бенчмарк-ОВДП, перетворивши його на елегантний міст між монетарною стабільністю та фінансовою підтримкою. Але і вкладення в депозитні сертифікати, і інвестиції в ОВДП в умовах зростання грошової маси дозволили банкам суттєво наростити процентні доходи. А високі процентні ставки, що стали наслідком дезінфляційної політики НБУ, підсилили цей ефект.

Основним ресурсом банківського сектору є гроші. Відповідно, зростання їх кількості прямо впливає на масштаб сектору. Разом із зростанням банківських балансів за незмінності інших умов зростають доходи, витрати і прибутки. З початку великої війни грошова маса України збільшилася на 80% або на 1,7 трлн грн. У січні 2022 року вона становила 2 трлн грн, у кінці вересня 2025-го – 3,7 трлн грн. Тому намагання звинуватити банки, як і будь-який інший бізнес, у зростанні попри війну не може витримати критики. Це результат тієї державної політики, якої країна потребувала в умовах війни. Банки ж продовжували бути посередниками: залучали кошти населення та бізнесу і реінвестували їх в інші інструменти (рис. 7).

Рис. 7. Зростання активів банків і грошової маси

Високі процентні ставки в економіці, що мали на меті реалізувати основну конституційну мету Нацбанку – забезпечення стабільності грошової одиниці України, – додатково вплинули на процентні доходи банків. Так, через різке збільшення обсягу грошей в економіці більшість банків не потребували додатково конкурувати за клієнтські ресурси і не поспішали підвищувати ставки за депозитами. Водночас ставки за кредитами та іншими активними операціями зросли, враховуючи додаткові ризики і ринкове середовище. Наслідок – процентна маржа системи суттєво збільшилася. Разом із збільшенням банківських активів у середовищі високих процентних ставок та розширенням процентної маржі процентні доходи банків зростали значними темпами: на 29% у 2022 році та ще майже на 33% у 2023-му (рис. 8).

Рік початку великої війни – не перший період, коли банки суттєво покращили свої результати. Тенденція зростання почалася у 2021 році, коли НБУ перейшов до циклу підвищення облікової ставки на тлі посилення інфляційних ризиків у світі. Тоді українські банки показали зростання чистого процентного доходу на 38,7%. Водночас у 2024-2025 роках темп зростання чистих процентних доходів банків значно сповільнився. Ба більше, через впровадження євросоюзовських та світових стандартів (Open Banking, ICAAP, ILAAP, SWIFT ISO 20022), а також локальних регуляторних вдосконалень та вимог (SAF-T, СЕП 4.1, оновлена версія кредитного реєстру НБУ) – операційні витрати банків продовжують зростати.

Рис. 8. Темпи зростання процентних доходів банків

Тому попри підвищення процентних доходів тиск на прибутковість банків посилюється. Ба більше, номінальне зростання доходів є типовим явищем в умовах підвищеної інфляції. Та якщо глянути на прибутки банків з урахуванням інфляції чи навіть у валютному еквіваленті, то результати сектору вже не виглядатимуть такими феноменальними (рис. 9).

Рис. 9. Прибуток банків до оподаткування та нарахування резервів під кредитні ризики

Історія фінансових результатів банків з 2019 року до кінця 2025 року в номінальних величинах демонструє зростання із 74 млрд грн до очікуваних 213 млрд грн, тобто майже в три рази, що може видаватися чимось екстраординарним.

Якщо ж змістити фокус на показники, скориговані на офіційний рівень інфляції, то реальне зростання за цей період – лише 69% або 11,5% на рік. У доларовому еквіваленті результати ще стриманіші: 31% за шість років або 5,2% на рік, що відповідає середнім темпам зростання в США і менше, ніж у країнах ЄС. Таким чином, хоча зростання прибутковості банків в Україні у 2023 році стало наслідком державної політики на борговому ринку, цей ефект мав скоріше одноразовий характер і фактично вичерпав себе в тому ж році.

Відповідно, одноразове підвищення ставки оподаткування до 50% у 2023 році хоч і виходило за межі принципів справедливого розподілу, усе ж мало раціональне підґрунтя, особливо з огляду на пріоритети країни, що перебуває в стані війни.

Водночас продовження такої податкової політики в контексті окремого підходу до банківського сектору містить ознаки дискримінації, нагадує фіскальний популізм і не відповідає принципам європейської держави. Покладений на банки регуляторний тягар демонструє наслідки: обмеженість ресурсів на розвиток сектору і пошук інструментів розширення фінансової інклюзії. Політика, яку держава має намір проводити далі, лише посилить ці проблеми.

Якщо не підвищувати податки в наступному бюджетному році, а залишити заплановану ставку на рівні 25%, то чи забезпечать банки достатні надходження до держбюджету? Так. Відповідь криється в структурі власності сектору.

Понад половину банківської системи України становлять держбанки, а понад 60% загального прибутку сектору генерують саме ними. Їх власником є держава через уряд. Тобто весь їхній прибуток може надійти до бюджету у формі дивідендів.

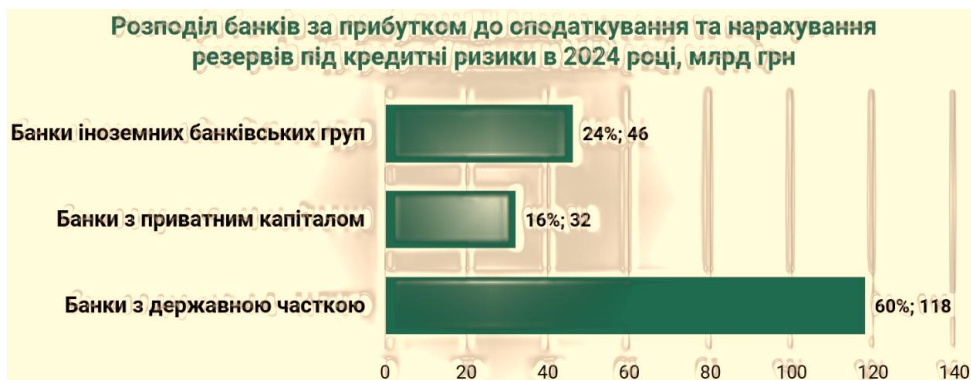

Рис. 10. Розподіл банків за прибутком до оподаткування та нарахування резервів під кредитні ризики в 2024 році

Таким чином, підвищення ставки оподаткування для держбанків означає перекладання коштів з однієї державної кишені в іншу, без жодного додаткового фіскального ефекту. Тому якщо надходжень від податку на прибуток за базової ставки, який заплатить весь банківський сектор, виявиться недостатньо, то держава може компенсувати сформований дефіцит через дивідендну політику державних банків. Такий підхід не лише забезпечить бюджет необхідними ресурсами, а й відповідатиме принципам ринковості та податкової справедливості. Однак слід визнати, що питання наповнення бюджету залишається актуальним і тут варто розглядати не ультимативні, а конструктивні підходи. Якщо ефекту від дивідендів держбанків виявиться недостатньо або такий розподіл буде недоцільним з огляду на потребу банків у збереженні капіталу для фінансової стійкості, держава може повернутися до розширення податкової бази, підвищення ефективності адміністрування та пошуку нових джерел бюджетних надходжень.

Серед таких рішень – запровадження механізму економічного бронювання, який певний час перебуває в суспільному обговоренні. Попри складну дискусію щодо його соціальних наслідків та дизайну, слід визнати: за правильного фреймворку він може дати прямий ефект, наблизений до 30 млрд грн на рік.

Збільшити доходи бюджету може й перегляд окремих податкових пільг та програм субсидювання. Відмова від податкових пільг під час імпорту електромобілів (звільнення від сплати мита і ПДВ), передбачена правкою №1061 до ухваленого в першому читанні проєкту держбюджету на 2026 рік, може стати чинником збалансування бюджету. За оцінками, фіскальний ефект від дії пільгового режиму з початку великої війни становив близько 35 млрд грн. Тобто це прямі втрати бюджету в обмін на зростання імпорту дороговартісних транспортних засобів.

Варто звернути увагу на справедливість податкового навантаження між секторами. ІТ-галузь, одна з найприбутковіших і найменш уражених війною, переважно працює у форматі ФОП або гіг-контрактів з податковим навантаженням 6-10%.

Поступовий перегляд цих умов у бік більшої рівності із загальними умовами на ринку (18% ПДФО, 5% військового збору) забезпечив би додаткові надходження до бюджету без шкоди для конкурентоспроможності галузі. За потреби такий підхід міг би бути тимчасовим – лише на період воєнного стану, коли питання справедливого розподілу податкового навантаження стає особливо чутливим.

Мають потенціал ініціативи з детінізації окремих кластерів економіки, які функціонують за межами офіційного обліку. Усунути їх лише адміністративними або правоохоронними методами неможливо. У більшості країн ЄС ці сегменти працюють офіційно, платять податки і відповідають усім регуляторним нормам. Поступове впровадження українських правил у цей стандарт може забезпечити довгострокове розширення бази оподаткування без потреби підвищувати ставки.

Справедлива податкова політика – це не пошук додаткових джерел будь-якою ціною, а зважування між короткостроковими фіскальними потребами та довгостроковими пріоритетами розвитку. Коли податковий тягар непропорційно лягає на банківський сектор, тоді як інші отримують пільги, ми втрачаємо не лише податкову рівновагу, а й основу здорової ринкової конкуренції.

Отже, варто відмовитися від встановлення ставки податку на прибуток банків на рівні 50% у 2026 році, залишивши інструмент підвищеного оподаткування як винятковий антикризовий захід.

Висновки. Ведення бізнесу в Україні під час війни, безперечно, є складним завданням. Воєнний стан запровадив безпрецедентний контроль над фінансами та трудовими ресурсам, а також безпрецедентну підтримку у вигляді податкових пільг і спеціальних режимів. Компанії, які розуміють ці зміни та адаптуються до них, – використовуючи такі пільги як Diia.City, отримуючи статус критично важливого підприємства, якщо вони на нього претендують, і неухильно дотримуючись правил, що змінюються, – змогли не тільки вижити, але в деяких випадках навіть процвітати. Ситуація продовжує змінюватися, і ключовими факторами є стійкість та знання. В умовах війни, що триває, спритність та обізнаність є важливими для будь-якого підприємства, що працює в Україні. Послання уряду інвесторам є чітким: ми зробимо все можливе, щоб захистити країну, а також все можливе, щоб економіка залишалася відкритою для бізнесу. З огляду на все, держава докладає значних зусиль, щоб запрацювала економіка, яка дестабілізувалася з початком повномасштабного вторгнення росії, тому, незважаючи ні на що, бізнес повинен працювати.

1. Закон України № 4536-IX від 16.07.2025 «Про внесення змін до Податкового кодексу. України та інших законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» та з метою удосконалення окремих положень податкового законодавства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4536-IX#Text>. (дата звернення 09.10.2025).
2. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. // База даних «Законодавство України»/БП України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 09.10.2025).
3. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010р. – № 2464-VI(редакція 05.10.2025р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>. (дата звернення 09.10.2025).

4. Закон України від 18.06.2024 № 3817-IX «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилаторів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах та пального (далі – Закон N 3817). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DPA2794>. (дата звернення 09.10.2025).
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів» від 30.12.2022 № 1487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення 10.10.2025).
6. Постанова КМУ «Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо окремих питань ведення військового обліку та призову громадян під час мобілізації» від 30.07.2025 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-2025-%D0%BF#Text>. (дата звернення 10.10.2025).
7. Макаров О. Держава проти банків: як фінансовий популізм стає нормою. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/finances/derzhava-proti-bankiv-yak-fiskalniy-populizm-staye-normoyu-814299/> (дата звернення 27.11.2025).
8. Гавриленко, Н. В., & Грищенко, О. В. (2021). СИСТЕМА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ. *Економічний простір*, (171), 73-79. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-13>. (дата звернення 27.11.2025).
9. Гавриленко, Н. В. Нові моменти податкової звітності з ПДВ в умовах воєнного стану = New points of vat reporting under the conditions of marital state / Н. В. Гавриленко // Матеріали XIII Міжнар. наук.-техн. конф. «Інновації в судобудуванні та океанотехніці». – Миколаїв : Вид. Торубара В. В., 2022. – С. 440-442.
10. Алетенко, Н., & Гавриленко, Н. (2025). ВИКОРИСТАННЯ В РОЗРАХУНКАХ З КОНТРАГЕНТАМИ ПРО: НЮАНСИ В ВОЄННИЙ ЧАС. *Матеріали конференції МНЛ*, (20 грудня 2024 р., м. Івано-Франківськ), 57-59. Вилучено з <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/1488>.
11. Гавриленко, Н. В. Загальні тенденції розвитку вітчизняного бізнесу в умовах війни / Н. В. Гавриленко // Матеріали І міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Актуальні проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах сучасних глобальних викликів». – Кременчук: Придніпровський ін-т МАУП, 2023. – С. 77-79. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/7960>.
12. Гавриленко, Н. В. Дія.City: податкові переваги статусу в цифрову епоху / Н. В. Гавриленко // Crosspoint : наук. альм. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. – С. 52–55. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/11344>.
13. Гавриленко, Н. В. Дія сіті: деякі нюанси правового режиму в умовах війни = Diya City: some nuances of the legal regime in the conditions of war / Н. В. Гавриленко // Інновації в судобудуванні та океанотехніці: Матеріали XIV міжнар. наук.-техн. конф. – Миколаїв : НУК, 2023. – С. 518-519. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/8991>.

УДК 351.077:004

Леськів Тарас Сергійович
ORCID: 0000-0001-5124-728X

Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: Подольчак Н. Ю., доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

4.2. Роль онлайн-сервісів у модернізації системи надання публічних послуг в Україні

У дослідженні здійснено комплексний аналіз впливу цифрових технологій на трансформацію системи публічного адміністрування в Україні. Обґрунтовано роль онлайн-сервісів як ключового інструменту переходу від бюрократичної моделі управління до сервісно-орієнтованої держави. На основі емпіричних даних 2024-2025 років доведено ефективність державної екосистеми «Дія» у мінімізації корупційних ризиків, оптимізації бюджетних витрат та спрощенні взаємодії громадян з органами влади. Окрему увагу приділено феномену цифрової стійкості (digital resilience) в умовах воєнного стану, зокрема механізмам дистанційного надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам та реалізації програм відновлення. Ідентифіковано системні виклики цифровізації, серед яких домінують кібернетичні загрози та цифровий розрив, а також запропоновано стратегічні вектори забезпечення інституційної спроможності цифрової держави. Ключові слова: онлайн-сервіси, електронне урядування (e-government), цифрова трансформація, екосистема «Дія», антикорупційний ефект, кіберстійкість, цифрова нерівність.

У сучасних умовах розвитку суспільства цифрова трансформація виступає одним із ключових чинників модернізації системи публічного управління та надання публічних послуг. Активне впровадження онлайн-сервісів зумовлене зростанням суспільного запиту на доступність, прозорість, оперативність і орієнтацію державних послуг на потреби громадян та бізнесу. В Україні ці процеси набули особливої актуальності в умовах адміністративно-територіальної реформи, децентралізації, євроінтеграційного курсу та необхідності підвищення інституційної спроможності органів публічної влади.

Онлайн-сервіси розглядаються як важливий інструмент модернізації системи надання публічних послуг, що сприяє оптимізації управлінських процедур, скороченню бюрократичних бар'єрів, мінімізації корупційних ризиків і підвищенню якості взаємодії між державою та громадянами. Їх впровадження забезпечує перехід від традиційних адміністративних моделей до клієнтоорієнтованих підходів публічного сервісу, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

Особливої значущості розвиток онлайн-сервісів набуває в умовах воєнних викликів, внутрішнього переміщення населення та обмеженого фізичного доступу до органів влади, що актуалізує потребу в дистанційних формах отримання публічних послуг. У цьому контексті онлайн-сервіси виступають не лише технологічним, а й соціально значущим інструментом забезпечення безперервності державних функцій та соціального захисту населення.